

מכון לינדנבאום ללימוד הלכה
שע"י ישיבת חובבי תורה

LINDENBAUM CENTER FOR HALAKHIC STUDIES
AT YESHIVAT CHOVEVEI TORAH RABBINICAL SCHOOL

תגובה לתשובת הרה"ג ר' צבי שכטר
שליט"א על מניינים משתפים
יששכר כ"ץ

ע"ד "המנינים המשותפים" מאת הרב צבי שכטר

נתבקשתי מתלמידי ומחברי לחו"ד בכתב ע"ד ההנהגה המחודשת שהנהיגו במקצת בתי-כנסת "אורטודוקסים" לכבד לנשים במקצת מהעליות, וכן שישמשו הנשים כ"ש"ץ" לפסד"ז ולפרקי התהלים של קבלת שבת, ואף הדפיסו קונטרס מיוחד של פסקי-הלכה עבור מנינים אלו עם מראי-מקומות מראשונים ומאחרונים על כל סעיף וסעיף, ולפי דעת המחדשים, הכל אצלם נעשה "עפ"י ההלכה", כאשר האריכו לברר במאמריהם.

לדעתי, לא כל אברך שלמד בישיבה, או אפילו בכולל, או אפילו שהוסמך לרב, רשאי לחו"ד בפסק הלכה. דלהחשב "חכם שהגיע להוראה" בעיני לא רק שיהא לאדם ידיעות בכה"כ, אלא גם שיהא האדם מאוזן בתלמודו. והשוה מש"כ בזה רבנו הגריד"ס ז"ל בשנת תש"ך (בס' דברי השקפה, עמ' רמ"ג) שמן הישיבות יוצאים לומדי תורה ושומרי מצות עד כדי דקדוק בקוצו של יוד של המסורה... בני תורה הלנים בעומקה של הלכה... אני מצטער על שלש תופעות שליליות... עוד לא זכינו לחנך גדולי תורה אמתיים שעליהם נתגאה. יש חוגי תורה וגם תלמידי חכמים, ואין אנשי קומה תורתית. הניצנים נראו בארץ, אבל עוד לא פרחו הגפן בכל תפארתה... מצד אחד נוטים המה, צעירי אמריקא, לפעמים לקיצוניות מופרזת המבהילה בשחצנותה, ולעתים תכופות מתנועעים המה בכיוון מהופך, ומסכימים לויתורים ולהליכה בדרך ההתנגדות הקלה. במלה אחת, נבוכים המה בשבילי היהדות, ומבוכה זו היא בת תפיסת עולם וחויית עולם בלתי משוכללות. ועי' מש"כ (בס' גנת אגוז עמ' ס"ג), בשם הסבא קדישא שטען נגד תלמידי הישיבות הליטאיות

שאינם מאוזנים, שמקילים בחמורות, ומחמירים בקלות, ועוד הבאנו שמה טענת רבינו הגריד"ס על אדם גדול אחד שהחמיר לאסור דג הטונא והקיל להשיא אשת איש בלי גט.

ב וידוע שבתקופת ועד ארבע הארצות היתה תקנה שלא להדפיס שום ספר בהלכה בלי הסכמה מגדולי התורה. ובתשובות מנחת שלמה (ח"א סי' ח') הדפיס הגאון המנוח רש"י אויערבאך ז"ל את תשובתו הידועה בנדון רופא שנקרא לחולה מסוכן בשבת, אם רשאי לחזור לביתו ע"י חילול שבת דאורייתא [בה הוא חולק על דעת הגאון רמ"פ ז"ל בעהמ"ס אגר"מ], וכתב בהערה שבתחילת התשובה, הנני מפרסם מאמר זה לאחר שהגאון הנ"ל שליט"א נתן לי רשות על כך. הרי שיש הנהגות של דרך ארץ אפילו בעניני פרסומי פסקי הלכה, שלפעמים מן הנכון אפילו לגדולים ליטול רשות מגדולים מהם לחוות את דעתם.

והנה קרא כתיב, רוחי אשר עליך, ודברי אשר שמתו בפיך לא ימוש וגו'. ורגילים העולם לומר, שבאמריקא יש ביטוי באנגלית, שיש שני ענינים, יש את אות הדין (לעט"ר או"ו ט"ה ל"א) ויש רוח הדין (ס פיר י"ט או"ו ט"ה ל"א), ורוחי אשר עליך הכונה על רוח התורה ורוח ההלכה, ודברי אשר שמתו בפיך הכוונה היא על "אות הדין", ועצם ההלכה, ולהנהיג הנהגות חדשות לא מספיק שיהי לפי "אות הדין", אלא בעיני שתהיה ההנהגה המחודשת גם כפי רוח ההלכה, ולזה בעיני הסכמת גדולי התורה שיש להם ידיעות בכה"ת

כולה, ואשר ממילא הם יכולים להבין מה היא רוח ההלכה.

במס' שבת (כג.) למדו מהפסוק שאל אביך ויגדך וגו' שיש חובה לציית לתקנות חכמים, ואשר לפיכך אפשר לברך בנוסח של אקב"ו אפילו אמצוה דרבנן. ומקשים העולם, והלא מקרא זה גופא (דשאל אביך ויגדך) איננו מתרי"ג מצוות התורה, והיאך למדו מכאן חובה לציית לתקנות שמדבריהם. והנראה לומר בזה שעיקר המחייב לנהוג עפ"י תקנות דרבנן הוא מכח מצות ואהבת את ד' אלקיך, שהיא לא רק מחובות הלבבות, שירגיש כל אדם אהבה אליו ית' בלב, אלא אף מחובות האברים, שמחוייבים לנו לעשות פעולות להראות אהבתנו לשי"ת, וכמו מי שרוצה להראות שאוהב להוריו, או לאשתו, עושה פעולות לההנות אותם אע"פ שלא נתבקש לעשותם, כן הדבר כלפי הקב"ה. ובשה"ש כתיב, כי טובים

ג דודיך מיין, והבינו בזה בגמ' (ע"ז לה.) שחביבים דברי סופרים יותר מיינה של תורה, והכונה בכאן (בדברי סופרים) למצוות דרבנן, והם כולם בבחינת "דודיך", כלומר, להראות אהבתנו אליו ית', ולזה אנו עושים פעולות אשר לא נצטוינו עליהן (מאתו ית'), אלא שאנו מבינים מעצמנו שזאת ההנהגה תגרום, כביכול, לנחת רוח לו ית'. [ויסוד זה מבואר הוא בס' מסילת ישרים (סוף פ"ח) בבאור מדת החסידות, דשרש החסידות הוא משז"ל אשרי אדם שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, והענין הוא... מי שאוהב את הבורא ית"ש אהבה אמיתית... יקרה לו כמו שיקרה אל בן אוהב אביו, שאילו יגלה אביו את דעתו גלוי מעט שהוא חפץ בדבר מן הדברים, כבר ירבה הבן בדבר ההוא ובמעשה ההוא כל מה שיוכל, ואע"פ שלא אמרו אביו אלא פעם אחת ובחצי דבור, הנה די לאותו הבן להבין היכן דעתו של אביו נוטה לעשות לו, גם את אשר לא אמר לו בפירוש, כיון שיוכל לדון בעצמו שיהיה הדבר ההוא נחת רוח לפניו, ולא ימתין שיצוהו יותר בפירוש, או שיאמר לו פעם אחרת, והנה דבר זה אנחנו רואים בעינינו שיוולד בכל עת ובכל שעה בין כל אוהב וריע, בין איש לאשתו, בין אב ובנו. כללו של דבר, בין כל מי שהאהבה ביניהם עזה באמת... שממה שנצטוו ידין על דעת המצוה, וישתדל לעשות לו מה שיוכל לדון שיהיה לו לנחת, והנה כמקרה הזה יקרה למי שאוהב את בוראו ג"כ אהבה נאמנת וכו'.]

ולזה ביארו בגמ' שבת הנ"ל, היאך אפשר לנו לקבוע מה יגרום לו ית' נח"ר, דיש, למשל, טפשים שכאלה שרוצים להתנדב ולעשות לפנים משורת הדין, ולעשות "בריתה" על תינוקת ביום השמיני, וכיוצ"ב, לזה הורונו ז"ל, שאל אביך ויגדך, שגדולי התורה המוכרים, שיש להם ידיעה בכה"ת"כ, הם יכולים להבין את ה"רוחי אשר עליך", ולקבוע איזו הנהגה תגרום כביכול לנח"ר אליו ית', ואיזו לא.

[ועי' הערה צ"ח שבספר רבנו (האנגלי) "המוח ההלכתי" שנכון שהקב"ה מחבב חידושי תורה, וכהבנת הילקו"ש עה"פ (בשירת דבורה) יבחר א' חדשים אז לחם שערים, שמפני שהקב"ה (אלקים לשון קודש) בוחר בחידו"ת, לפיכך עושים בישיבות (בשערים המצויינים בהלכה) מלחמתה של תורה (בכדי לחדש), מכ"מ, מעיקרי

ד האמונה שלנו הוא, שזאת התורה לא תהא מוחלפת, וטעם ד"ז, כאשר ביארו שני הגאונים - הגר"ח מוואלאז'ין בס' נפש החיים ובעל התניא בספרו, שהתורה היא חכמתו של הקב"ה, והוא וחכמתו אחד, ולגבי קוב"ה כתיב - אני ד' לא שנית, ששינויים חלים רק בנבראים, ולא בבורא עצמו, וממילא א"א שיחול שום שינוי בדברי תורה (וכאשר בארנו בהקדמה להס' גינת אגוז מכתבי רבינו ומדרשותיו), וקו דק הוא המבדיל בין חידוש לשינוי, ולזה צריכים ת"ח גדול להבחין ביניהם.]

והנה בתחילת תנועת הריפורם הנהיגו רבנים ת"ח, עפ"י המבואר בשו"ע, שהיות שאין הקב"ה מואס בתפילת הרבים, ובתפילה בציבור אין צורך שיגישו המלאכים את התפילות אליו ית', לפיכך מותר להתפלל אפילו בלע"ז של שפת המדינה (וורנקיול"ר [עי' גמ' סוטה לג ע"א ובס' תמים דעים להראב"ד]) והנהיגו להתפלל בציבור בגרמנית, כדי שיבינו המתפללים בטוב את תוכן התפילות. וכן הנהיגו ע"פ המובא בשו"ע או"ח (של"ח ס"ב) שהיות דקיי"ל ששבות דשבות במקום מצוה מותרת, שבמקום שתמיד מנגנים בכלי שיר בסעודת שבע-ברכות, מותר לבקש מהנכרי שינגן בכלי שיר בשבת בסעודת מצוה של שבע-ברכות, ועפ"י הנהיגו הם לבקש מנכרי לנגן בארג"ל באמצע התפילות בשבת, שע"י כן יעלו את התפילות לדרגה יותר גבוהה, והחליטו הרבנים ההם שאין מן הצורך לשאול עצה אצל גדולי הדור ההוא, כי הלא את הכל עשו עפ"י ההלכה המפורשת בשו"ע.

אלא שטעו בזה, שכידוע זה היל' תחילת תנועת הריפורם, שלבסוף עזבו לגמרי את דרך השו"ע דלהנהיג הנהגות מחודשות שכאלו צריכים הסכמת גדולי התורה, ולא מספיק שסתם ת"ח חיפש בשו"ע ומצא שהנהגה מתאימה עם "ההלכה", דלהנהיג הנהגה מחודשת בעיני שיהא לשם אהבת ד', בבחינת "דודיך", שיהא לשם שמים (במוטיבציה טהורה) ושיהא לפי רוח התורה, וכאמור. [וע' מש"כ בס' מפניני הרב, בערך קבוצי תפילה לנשים אות א' בשם רבנו, ז"ל, שאמר שהוא נמנע מלומר לשון איסור בזה, אלא שהי' אומר שד"ז (קבוצי תפילה לנשים) אין רוח חכמים נוחה הימנו. והנהיגים כן עושים שלא ברצון חכמים, ושאימירה זו

צריכה להיות מספיק סיבה שלא לנהוג בזה. ואולי כונתו למש"כ כאן.]

והנה דבר ידוע הוא שע"פ רוב, המניע להנהגות אלו המחודשות הוא הרצון לתקן את אשר "עיוותו רבותינו" משך כל הדורות - לקפח את הנשים מזכויותיהן במנעם מהן מלשמש כש"ץ ומלעלות לתורה, ודבר ידוע הוא שטענה זו טענו הצדוקים שבזמן התנאים נגד החכמים, שהתורה מקפחת את זכויות הנשים בעניני ירושה, וע"כ טענו שעכ"פ תירש הבת עם בת הבן (ב"ב קטו:), ודברים קשים אמרו עליהם התנאים, וכמה וכמה מהדעות וההנהגות של הצדוקים שמדורות הראשונים תפסו המינים (אשר הם הנוצרים הראשונים) [ולדוגמא, שחג השבועות תמיד יהי ביום הראשון, ועוד ועוד]. ומבואר בגמ' שבת (קטז:): שהנוצרים

הראשונים היו פוסקים (נגד דין תורה) שכן ובת יורשים כאחת, וכבר העיר על כך (הקשר וההמשך הזה מן הצדוקים אל המינים והנוצרים הראשונים) הגאון בעל צפנת פענח (בתשו' (נוא יארק) סי' שי"ג), שהנוצרים ירשו שיטתם זו מהצדוקים. ומוטיבציה שכזו להנהיג הנהגות מחודשות בודאי פסולה היא, כידוע לנו מההיסטוריה. פוק חזי מה ה' סופם של הצדוקים, ומה ה' סופם של הנוצרים הראשונים.

אכן נראה שלא רק המניע להנהגות האלו פסול הוא, אלא אפילו אם המניע במקרה מסויים אינו פסול, אף עצם תוכן ההנהגות איננו נכון, שהרוצה לדעת אם אשה מותרת לשמש כש"ץ עבור קבלת שבת, ומסתכל בשו"ע או"ח ה' קבלת שבת ולא מצא כלום, ומחליט עפ"י שאין כאן מניעה "הלכתית", טועה הוא, דלכל שאלה צריכים להסתכל ולדון מכל הצדדים ומכל ההיבטים, ומבואר בגמ' מגילה (כג.) שאשה לא תקרא בתורה מפני כבוד הציבור, וכבר ביארנו במאמרנו בזה (האם נשים כשרות לשמש כרבנים, נמצא על האינטרנט בתורה-וועב. והוכפלו הדברים במאמרי השני שבקונטרס חקירה (פלטבוש) חוברת י"א, במאמר נשים רבנים?) שהפשט הוא, שכל אדם נברא בצלם א', ונצטוונו (מקרא דכתיב והלכת בדרכיו) לשמור על הצלם ההוא שלא לקלקלו, (עמש"כ בזה בספר היובל רב חסד ח"ב), וחלק מתארי ד' הוא שהשי"ת הוא

קל מסתתר, ועלינו לנהוג - כל היכא דאפשר - באלמוניות (אנונימיטי בלע"ז), ונקודה זו החשובה עומדת בנגוד גמור לכל השקפת אנשי אמריקא, שהכל מעוניינים בפרסומת, ובנ"א מוכנים לומר לעיתונאי - תכתוב עלי מה שתראה - הן לשבח הן לגנאי, ובלבד שתדפיס את תמונתך עם שמי הנכון, שישמעו הכל ממני (כן העיר בזה רבנו הגריד"ס, ז"ל), ואף שלפעמים אין לנו ברירה, וצריכים לעשות איזה ענין בפרסום, דבעינן מלך, וראש ממשלה, ונשיא לקהילה, וש"ץ וכו', [שגם אצל הקב"ה מצינו לפעמים שיוצא מגדרו, ולא נוהג כתמיד בבחינת קל מסתתר, אלא נוהג לפעמים בגילוי שכינה], ע"ז אמרה תורה - שום תשים עליך מלך, וע"ז דרשו התנאים - מלך, ולא מלכה, שמספיק מה שגברים צריכים לפעמים להתפשר על מדת הצניעות שלהם, ואין לנו לתבוע מהנשים שיתפשרו אף הן על הצניעות שלהן. ואין הדבר קשור כלל לזה שבימינו יש אצלנו נשים מלומדות שלומדות ברמה יותר גבוהה מאשר בימי קדם, דחשיבות הצניעות בודאי עדיין במקומה עומדת. [ועמש"כ מזה בס' נפש הרב (עמ' רפ"א) ובס' ארץ הצבי (סי' י"ב) אות י"ב], וע"ע בספר נפה"ר (עמ' צ) ע"ד מינוי הגב' גולדה מאיר לראש הממשלה.]. ובודאי אם אין שמה במנין גבר שידוע לקרות בתורה, יש לנו לבקש מאשה שתקרא היא, אבל אין זה מן הנכון מטעם כבוד הציבור, שבה שמכריחים לאשה לעבור על מדת הצניעות שלה, ולקרוא בתורה ברבים, מראים על הציבור שאין שמה גברים שידועים לקרות. [ולא יועיל מה שהציבור ימחלו על כבודם, דאפילו לדעת האחרונים הסוברים שלקרות בציבור בחומש מועילה מחילת הציבור, כאן לגבי אשה לקרות בתורה, עיקר הקפידא מתחיל מצד האשה - שלא תצטרך להתפשר על מדת הצניעות שלה, וכאמור, ומכח אותה מדת הצניעות דבר פשוט הוא שאין הדבר נכון שתשמש האשה כש"ץ לפסד"ז או לקבלת שבת או לקרוא את הכתובה תחת החופה, כאשר כבר בארנו (במאמרנו הנ"ל). [ועי' מש"כ במאמרנו צאי לך בעקבי הצאן, אות ה'.]

ובנוגע להנהגות אלו, אף אם יאמר מי שהוא שיש לפקפק על מה שכתבנו לעיל, למעשה לא שמענו שהסכים להן אף אחד מגדולי הדור המוכרים, לקבוע שמתאימים את רוח התורה, ועל קונטרס

פסקי ההלכה הנ"ל אין שום הסכמה משום ת"ח המוכר כפוסק, ותוכן ההנהגות סותר למדת הצניעות הדרושה מהנשים, ואסור לנו להנהיג הנהגות חדשות באופן שיוציאו לעז על הדורות הראשונים - להראות כאילו "רבותינו לא נהגו כהוגן בקפחם זכויות הנשים", וכפי הידוע לנו מההיסטוריה, חידוש הנהגות שכאלו (שמבלי הסכמת גדולי הדור) עלול להביא לידי קלקול ולידי ריפורם, ד' יצילנו.

ודברי רבינו ז"ל [בדרשתו בענין קביעות המועדים ע"פ הראייה (דברי הרב, עמ' ל"ג)] צועקים בקול על כל כגון זה, וז"ל שמה, שאוכלסי ישראל בכל תפוצות הגולה התיחסו לתנו פעות חדשות... בכבוד ראש ורצינות מרובה. מעולם לא אחז את העם...בולמוס של היסטריה. העדים...לא לקחו גדולה לעצמם לקדש את החודש ולקבוע תקופה חדשה...התובעת בדיקת ערכים עתיקים שנמסרו לנו מדור דור. מעולם לא קפץ על העדים שגעון המוני המביא את האדם לידי בעיטה במסורת אבות וקדשי האומה...אלא היה הולך לבית הועד להעיד לפני חברי הסנהדרין...וחכמי הסנהדרין ישבו על כסאות למשפט...ועיניהם נעוצות בעתיד הקרוב והרחוק, וכולם אומרים הבו למסורת אבות...הבו לקדשי האומה כבוד ועוז...וחברי בית הועד...בחנו את מקרי הזמן ומאורעות ההיסטוריה, אם ראויים ומוכשרים המה לקידוש, כי היטב ידעו חכמים הללו את כל הסכנה הכרוכה בשגגה היסטורית והשקפת עולם משובשת. טעות כזו ושגיאה מעין זו עלולות להחריב את העולם הישראלי, ולקעקע את בירת היהדות כולה. (עיי"ש עוד מזה באריכות.)

ומשך כל הדורות מעולם לא שמענו ולא ראינו שינהגו כזה בקהילות ישראל, ומסתמא טעם הגון היה בדבר, וכאשר כבר ביארנו לעיל, וענין המסורה והמנהג נקודה חשובה היא עד מאד, בשמירת המצוות ובהכרעת ההלכה, [כמבואר במאמרנו בעקבי הצאן, אות ו"ו].

ובר מן דין ובר מן דין, מן הנכון להזכיר מש"כ במאמרנו צאי לך בעקבי הצאן (אות י"א) בשם רבנו, ז"ל, שכל דבר שנהפך להיות סמל להריסת הדת, אפילו אם באמת עפ"י הלכה אין בו איסור מצד עצמו, אכן זה גופא שנהפך להיות סמל לפריצת גדר והריסת הדת, זה גופא גורם לכך

שיהי' אסור, [וכבר כתבנו בזה בס' נפש הרב (עמ' רל"ג)], ודבר ידוע ומפורסם הוא שהריפורמים והקונסרביטיבים פרצו את הגדר בצרפס נשים למנין, ובמנותם נשים לרבנות, ובעליית הנשים לתורה, ופשיטא ש אסור לחקות בזה את המינים. (ע' משנה חולין דף מ"א.)
צבי שכטר (שבט תשע"ד)

תגובה

מאת הרב יששכר כ"ץ

כבוד הרה"ג ר' צבי שכטר שליט"א, ר"מ בישיבת יצחק אלחנן

אחדשה"ט כראוי לכבוד תורתו.

קראתי מכתבו הארוך על "המנינים המשותפים" וברשותו רציתי להעיר כמה הערות, על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

כבודו כותב: לדעתי, לא כל אברך שלמד בישיבה, או אפילו בכולל, או אפילו שהוסמך לרב, ראשי לחו"ד בפסק הלכה. דלהחשב "חכם שהגיע להוראה" בעיני לא רק שיהא לאדם ידיעות בכהת"כ, אלא גם שיהא האדם מאוזן בתלמודו.

ברור שאסור למי שאינו מוכשר להוראה לפסוק. וחז"ל (סוטה כ"ב ע"א) כבר התריעו על ההרס שיכול לצאת מזה בקראם עליו הפסוק (משלי ז:כו) כי רבים חללים הפילה, זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה. אבל חשוב לזכור שבאותה מידה התריעו על ההיפך, על תלמיד שכן הוסמך להוראה ואינו פוסק, ודרשו על מקרה כזה מחציתה השנית של הפסוק הנ"ל: ועצומים כל הרוגיה-זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה.

מעניין שהמהרש"א שם בחידושי אגדות על האתר מפרש מילת "עצומים" מלשון גדלות וחשיבות שלכאורה נראה שדעתו כדעת כת"ר, שדיין אינו יכול לפסוק רק אם בנוסף להסמכה הוא ג"כ אדם "גדול וחשוב". אבל רש"י חולק על המהרש"א. רש"י מפרש שם: ועצומים - לשון עוצם עיניו (ישעיהו לג) שסוגרים פיהם ואינם מורים לצורכי הוראה. ברור שרש"י אינו מסכים עם המהרש"א. לדעתו גם מי שאינו "גדול וחשוב"

ויש לו "ידיעות בכהת"כ" יכול וגם חייב לפסוק.

וכדעת רש"י (ודלא כהמהרש"א) נפסק להלכה בשו"ע יו"ד (רמ"ב סעי' י"ד) וז"ל המחבר: כל חכם שהגיע להוראה ואינו מורה, הרי זה מונע תורה ונותן מכשולות לפני רבים, ועליו נאמר: ועצומים כל הרוגיה (משלי ז, כו). כדאי לשים לב שמרן הב"י דייק בלשונו הזהב וכתב "כל", כנראה להוציא משיטת המהרש"א שסובר שרק יחידי סגולה מותרים להורות. וכן כתב במפורש הפתחי תשובה שם ס"ק ח'. וז"ל: כל חכם כו' - עיין במהרש"א בח"א פ"ג דסוטה שכתב ובדורות הללו אותם שמורים הלכה מתוך הש"ע והרי הם אין יודעים טעם הענין של כל דבר אם לא ידקדקו תחלה בדבר מתוך התלמוד שהוא שימוש ת"ח טעות נפל בהוראתו והרי הן בכלל מבלי עולם ולכן יש לגעור בהן ע"ש. ואפשר דדוקא בזמן הרב מהרש"א שלא היה עדיין שום חיבור על הש"ע אבל האידינא שנתחברו הט"ז וש"ך ומג"א ושאר אחרונים וכל דין מבואר הטעם במקומו שפיר דמי להורות מתוך הש"ע והאחרונים עכ"ל והגאון הגדול המהרש"ם האריך למעניתו בהקדמת ספרו משפט שלום על חו"מ על נושא זה. לדעתו לא רק שאסור לרב למנוע מלפסוק אלא שהוא חייב לענות לשואליו הכי מהר שאפשר, אחרת ייכשל בעינוי הדין. הוא אפילו מנסה לטעון שאולי יהא אסור לרב לישון שינת צהרים בגלל חשש ספק עינוי הדין.

ובספר חסידים סי' תקל (מהודרת מרגליות) כתב ר' יהודה החסיד וז"ל וכל מי שגילה לו הקב"ה דבר ואינו כותבה ויכול לכתוב הרי גוזל מי שגילה לו כי לא גלה לו אלא לכתוב דכתיב (תהלים כ"ה:יד) סוד ה' ליריאי ובריתו להודיעם וכתוב (משלי ה:ט"ז) יפוצו מעינותיך חוצה. עכ"ל. והגאון ר' חיים פלאגי כתב בספרו חקקי לב (יו"ד סי' מ"ב) שאין לחכם להעלים דעתו בהוראה שהרי הוא ככובש נביאתו, שעונשו מיתה. (הגאון ר' עובדיה זצ"ל מצטט דבריו בשו"ת יחיה דעת א:יג) ולפי הגמרא בגיטין (נ"ו ע"א) נחרב הבית בגלל דין שלא היה לו האומץ להגיד דעתו.

(קשור לזה אולי חשוב לציין מחלוקת הרמ"א עם אחיו של המהר"ל, ר' חיים ליווא, בספרו מים חיים. כאשר הרמ"א בפסיקתו האמין בשיטת פסיקה מרוכזת, אחי המהר"ל התנגד לזה מאוד.

בהקדמת ספרו הוא מתקיף את הרמ"א בחריפות בהסתמכו על הדין של אין לדיין אלא מה שענינו רואת וטוען שאינו נכון שכוח שיפוטי מרוכז (centralized authority) יחליט מריחוק מקום מה אסור ומה מותר, מה נכון ומה לא נכון).

כ"ת ממשיך: והשוה מש"כ בזה רבנו הגריד"ס ז"ל בשנת תש"ך (בס' דברי השקפה, עמ' רמ"ג) שמן הישיבות יוצאים לומדי תורה ושומרי מצות עד כדי דקדוק בקוצו של יוד של המסורה... בני תורה הלנים בעומקה של הלכה... אני מצטער על שלש תופעות שליליות... עוד לא זכינו לחנך גדולי תורה אמתיים שעליהם נתגאה. יש חוגי תורה וגם תלמידי חכמים, ואין אנשי קומה תורתית. הניצנים נראו בארץ, אבל עוד לא פרחו הגפן בכל תפארתה... מצד אחד נוטים המה, צעירי אמריקא, לפעמים לקיצוניות מופרזת המבהילה בשחצנותה, ולעתים תכופות מתנועעים המה בכיוון מהופך, ומסכימים לויתורים ולהליכה בדרך ההתנגדות הקלה. במלה אחת, נבוכים המה בשבילי היהדות, ומבוכה זו היא בת תפיסת עולם וחויית עולם בלתי משוכללות.

הקורא העירני ישים לב שהגריד"ס ז"ל מתלונן על המחמירים יותר מדי באותה מידה שהוא מתלונן על המקילים יותר מדי. כשהייתי משומעי לקחו של הגאון ר' אברהם יהושע סולוביצקי שליט"א בישיבת בריסק בירושלים שמעתי ממנו כמה פעמים איך שהגאון ר' ברוך בער ליבוביץ ז"ל היה אומר בשם רבו הגר"ח זצ"ל (עפי הפסוק במשלי יז:טו) שלהרשיע צדיק הנו לא פחות תועבת ה' מלהצדיק רשע.

והתשו' מימונית (קדושה סי' טו) מצטט מהירושלמי (סופ"ה דתרומות) דכשם שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר. וכן פסק רבינו השפתי כהן בהנהגת איסור והיתר שלו. (רמ"ב סעי' ט') וכע"ז הוא בירושלמי נדרים (פרק ט' הל' א') לא דייך מה שאסרה תורה. אתמהה! וכפי שכבודו מביא מהגריד"ס, הוא התלונן על זה שמישהו החמיר שלא לצורך על דבר כל כך לא חשוב כמו דג טונא. ובפרט צריך לזהר בהחמרה יתירה בדורנו זה כשכל חומרא יכול להיות חומרא דאתא לידי קולא שכשהחמרה שלא לצורך יכולה לגרום לרבים לעזוב חיים של תורה ושמירת מצוות. וז"ל הרב

קוק זצ"ל (אורח משפט, או"ח קי"ב) שאני יודע ברור תכונת בני דורנו, שדוקא ע"י מה שיראו שכל מה שיש להתיר ע"פ עומק הדין מתירין אנחנו, ישכילו לדעת, שמה שאין אנו מתירין הוא מפני אמתת דין תורה, וימצאו רבים הדבקים בתורה שישמעו לקול מורים בעז"ה, מה שא"כ כשיתגלה הדבר, שישנם דברים כאלה, שמצד שורת ההלכה ראויים הם להיתר ורבנים לא חשו על טרחם וצערם של ישראל, והניחו את הדברים באיסורם, יוצא מזה ח"ו ח"ה גדול מאד, עד שמתרבים המתפרצים לומר על כמה גופי תורה, שאם הרבנים רוצים היו יכולים להתיר, וע"י זה יוצא משפט מעוקל. והחת"ס שכתב להמהר"ץ חיות ש"צריך להעלות את האיסור" הוא דעת יחידאה. במשך מאות שנות פסיקה הלכתית לא היה אף פוסק שהעלה רעיון כזה וכמעט ואין פוסק שבא אחריו שאימץ גישתו.

כבודו ממשיך: וידוע שבתקופת ועד ארבע הארצות היתה תקנה שלא להדפיס שום ספר בהלכה בלי הסכמה מגדולי התורה.

כ"ת צודק שגדולי הונגריא ההולכים בעקבות החתם סופר הקפידו שלא להדפיס ספר בלי הסכמה. אולם עיון קל יראה שגדולי ליטא והרבה מגדולי פולין לא כן עמהם. רבים מהם הדפיסו ספרי השו"ת שלהם בלי הסכמות. (לדוגמא: האחיעזר, האגר"מ, השרידי אש, ועוד רבות) ברור שלדעתם הסמיכה וההתרת הוראה שקיבלו ממורם או מרבים הוא הוא ההסכמה וה"נטילת רשות".

כ"ת כותב בהמשך: וכמו מי שרוצה להראות שאוהב להורין, או לאשתו, עושה פעולות לההנות אותם אע"פ שלא נתבקש לעשותם, כן הדבר כלפי הקב"ה. ובשה"ש כתיב, כי טובים דודיך מיין, והבינו בזה בגמ' (ע"ז לה.) שחביבים דברי סופרים יותר מיינה של תורה, והכונה בכאן (בדברי סופרים) למצוות דרבנן, והם כולם בבחינת "דודיך", כלומר, להראות אהבתנו אליו ית', ולזה אנו עושים פעולות אשר לא נצטוינו עליהן (מאתו ית'), אלא שאנו מבינים מעצמנו שזאת ההנהגה תגרום, כביכול, לנחת רוח לו ית'. התפלאתי משום שדברים אלו הם טיעון בעד מה שכבודו מבקר, לא נגד! אם אני מבין נכון זה בדיוק המשל של כבודו: אם אוהבים מישהו

מוסיפים על רצונם ועושים יותר ממה שהם רוצים. האם אין הפועל יוצא מזה שאפילו אותם שאינם מחוייבים באיזושהו מצווה יחפשו דרכים ותחבולות לעשותם אעפ"כ?

קשור לזה: התפלאתי שכבודו שליט"א מתלוצץ על חשבון אלה שמחפשים אמצעים נוספים לבטא את אויבים לקרבת ה', במקום שרבותינו משבחם ומפארים. חז"ל אומרים במסכת מכות (י ע"א) דרש רבי סימאי, מאי דכתיב: (קהלת ה') אוהב כסף לא ישבע כסף ומי אוהב בהמון לא תבואה? אוהב כסף לא ישבע כסף - זה משה רבינו, שהיה יודע שאין שלש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שלא נבחרו שלש בארץ כנען, ואמר: מצוה שבאה לידי אקיימנה אוהב כסף לא ישבע כסף זה משה. ור"ח על אתר שם כתב: משה רבנו היה אוהב מצוות ולא היה שבע מהן.

ועוד יותר הרחיק לכת בזה המרדכי בב"מ שלדעתו יש היכ"ת שעשייה של דבר שחייבים בו מכח לפני משורת הדין יהיה לו מעמד של עיקרא דדינא, עד כדי כך שלפעמים אפשר גם, לדעתו, לכפות עליו. לדעתי, משני הסיפורים המובאים בסוף פרק השוכר את האומנין (ב"מ פ"ג ע"א) משמע מפורש כדבריו (עי' גם בריטב"א שם).

וגם אצל האחרונים אנו מוצאים גישה חיובית כלפי אלה שמחפשים הזדמנויות חוץ-הלכתיות לעבוד את ה'. בולט במיוחד הוא מרן החת"ס. מפורסמת תשובתו לאנשי מטסדורף (או"ח סי' קצ"א ובשאר מקומות) שה"פורים מטסדורף" שהוסיפו אנשי העיר מדעתם לזכר נס שנעשה להם יש לו מעמד של דאוריתא. (חידושו הגאוני בנוי על על הגמרא במגילה (י"ד ע"א) מעבדות לחרות אמרו שירה ממות לחיים לא כל שכן)

(ברשות כבודו אגיד שמנסיוני האישי אני יודע שהערכת כבודו על כוונת ה"מחדשים" אינה נכונה. הרבה מרעי ומכירי מתפללים במנינים כאלו ורובם ככולם הם יראים ושלמים, כוונתם היא לשבת בבית ה', לחזות בנועמו ולבקר בהיכלו. מטרתם הוא להוסיף חיל בתורת ה' ועבודתו באופן שמקטין הדיסוננס בין חייהם מחוץ לביה"כ לחייהם שבפנים.

בנוסף, ככלל, אי אפשר לשפוט כוונותיהם של בני

אדם, כי "האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב" (שמואל א:טז) ידוע המשנה באבות (פרק ב' משנה ד') אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו. חסידי גור מצטטים אימרא משמיה דהחידושי הרי"ם על המשנה הזאת. לפיהם הוסיף הרי"ם: ולעולם לא תגיע, ולכן לעולם לא תדון. מילים חדים ונוקבים.)

כבודו ממשך: **ודבר ידוע הוא שטענה זו טענה הצדוקים שבזמן התנאים נגד החכמים, שהתורה מקפחת את זכויות הנשים בעיני ירושה, וע"כ טענו שעכ"פ תירש הבת עם בת הבן (ב"ב קטו);** ודברים קשים אמרו עליהם התנאים,

במחילה מכבוד תורתו הרמה, הצדוקים אינם הראשונים שהתלוננו על קיפוח נשים בירושה, הקדימם במאות שנים בנותיו של צלפחד כשהתלוננו (במדבר כ:ד) למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן תנה לנו אחזה בתוך אחי אבינו. ובלשון הספרי (שם) "שראת עינים מה שלא ראה עינו של משה (היינו, שלפעמים נשים יכולים לראות מה שאפילו אדם גדול כמשה רבינו אשר פה אל פה דיבר עם השכינה לא ראה). ו...הסכים הקב"ה על ידם באומרו חד משמעית: כן בנות צלפחד דוברות. הקב"ה האזין לתלונותן ("הקב"ה הודה על האמת!" אדר"נ פל"ז) ושינה את הלכות ירושה כדי לעשותה יותר שוויוני-יחסית, כמובן).

כבודו בהמשך מתאר את ההיעינות היתירה לצרכי הנשים כסיבה לנפילת הנוצרות. כ"ת כותב: ומבואר בגמ' שבת (קטז:) שהנוצרים הראשונים היו פוסקים נגד דין תורה (שבן ובת יורשים כאחת, וכבר העיר על כך (הקשר וההמשך הזה מן הצדוקים אל המינים והנוצרים הראשונים) הגאון בעל צפנת פענח (בתשו' נוא יארק סי' שי"ג), שהנוצרים ירשו שיטתם זו מהצדוקים. ומוטיבציה שכזו להנהיג הנהגות מחודשות בודאי פסולה היא, כידוע לנו מההיסטוריה. פוק חזי מה ה' סופם של הצדוקים, ומה ה' סופם של הנוצרים הראשונים.

התפלאתי על דברים אלו, שהרי חז"ל אומרים בדיוק ההיפך. הגמרא בסוף גיטין (צ' ע"א) אומר: תניא, היה רבי מאיר אומר: כשם שהדעות במאכל, כך דעות בנשים; יש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ואתו שותהו, וזו היא מדת פפוס

בן יהודה, שהיה נועל בפני אשתו ויוצא; ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך כוסו וזורקו ושותהו, וזו היא מדת כל אדם, שמדברת עם אחיה וקרובה ומניחה; ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך תמחויו מוצצו ואוכלו, זו היא מדת אדם רע, שרואה את אשתו יוצאה וראשה פרוע, וטווה בשוק, ופרומה משני צדדיה, ורוחצת עם בני אדם. עם בני אדם ס"ד? אלא במקום שבני אדם רוחצין. זו מצוה מן התורה לגרשה.

לפי גמרא זאת, פפוס בן יהודה הוא הדוגמא השלילית של מה שקורה כשבעל מקצין עם אשתו. רש"י הנדפס בחסרונות הש"ס כידוע אומר שפפוס בן יהודה הוא בעלה של מרים מגדליא נשא, אביו של אותו האיש, מייסד דת הנוצרות. היוצא מזה, שלפי חז"ל, מרים, אמו של אותו האיש, נתעברה מעבירה בגלל הקיצוניות של בעלה.

לענ"ד המסר של הגמרא פה הוא ממש ההיפך ממה שכ"ת אומר. חז"ל טוענים שהנוצרות באה לעולם כתוצאה מקיצוניות והדרת נשים, ומזהירים אותנו על התוצאות הורסות עולם שנגרמה בגלל זה-היא גרמה ללידת המינות (הנוצרות)

כבודו ממשך: **דאפילו לדעת האחרונים הסוברים שלקרות בציבור בחומש מועילה מחילת הציבור, כאן לגבי אשה לקרות בתורה, עיקר הקפידא מתחיל מצד האשה - שלא תצטרך להתפשר על מדת הצניעות דבר פשוט הוא שאין הדבר נכון שתמש האשה כש"ץ לפסד"ז או לקבלת שבת או לקרוא את הכתובה תחת החופה כתוב בתורה שנוי בנביאים ומשולש בחז"ל ההיפך, שלפעמים מותר לתת להכמיהה לעשות רצונו יתברך להתפרץ אף אם זה גובל במידה מסוימת עם שבירת גדרי הצניעות. שתי דוגמאות בולטות מני רבות הם הסיפור עם דוד כשהחזיר את ארון הברית (שמואל ב:ו) והמקרה עם המראות הצובאות שהשתלבו במשכן.**

כשדוד מחזיר את ארון הברית הוא מתלהב מאוד עד כדי התעלמות מגדרי הצניעות. אשתו מיכל מתלוננת ואומרת: מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הרקים. דוד מתעלם מהביקורת. הוא מצדיק התנהגותו הבלתי צנועה בזה שהוא

עשה אותה כדי לעבוד את ה' (שם פסוק כ"א). סיפור זה כידוע שימש מקור מקראי להרמב"ם (בההלכה האחרונה בהלכות לולב) שיש חיוב "יתירה" לשמוח בעת עשיית המצוה (וכמו שהאריך בזה הגרי"ח"פ פרלו בספרו על ספר המצות של הרס"ג).

רעיון דומה אנו מוצאים בסיפור עם המראות הצובאות. (שמות לח:ח) וככה מסביר רש"י (שם) חשיבותן. במראת הצובאת - בנות ישראל היו בידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן, מפני שעשויים ליצר הרע, אמר לו הקדוש ברוך הוא קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים. כשהיו בעליהם יגעים בעבודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם בעלה במראה ומשדלתו בדברים, לומר אני נאה ממך, ומתוך כך מביאות לבעליהן לידי תאוה ונזקקות להם, ומתעברות ויולדות שם, שנאמר (שיר השירים ח ה) תחת התפוח עוררתך, וזהו שנאמר במראות הצובאות. ונעשה הכיור מהם.

נשים אלו זכו שמראיהן יקבע במשכן דווקא בגלל האי-צניעות שלהם, כיון שהוא נעשה בכוונה תחילה כדי למלאות רצונו יתברך.

כ"ת הרמה מסיים: **ובר מן דין ובר מן דין, מן הנכון להזכיר מש"כ במאמרנו צאי לך בעקבי הצאן (אות י"א) בשם רבנו, ז"ל, שכל דבר שנהפך להיות סמל להריסת הדת, אפילו אם באמת עפ"י הלכה אין בו איסור מצד עצמו, אכן זה גופא שנהפך להיות סמל לפריצת גדר והריסת הדת, זה גופא גורם לכך שיהי' אסור, [וכבר כתבנו בזה בס' נפש הרב (עמ' רל"ג)], ודבר ידוע ומפורסם הוא שהריפורמים והקונסרבטיבים פרצו את הגדר בצרפם נשים למנין, ובמנותם נשים לרבנות, ובעליית הנשים לתורה, ופשיטא ש אסור לחקות בזה את המינים. (ע' משנה חולין דף מ"א.)**

אתפלא! מאי שנא בין זה למודרנה וציונות? גם המודרנה והציונות מקורן טמא. כוונת ראשיה ומיסדיה הראשונים היה "להרוס את הדת", (מודרנה: המשכילים והרפורמים. ציונות: הרצל, גורדון וכדומה) ועכ"ז ניטרו ע"י רב קוק ז"ל

(הציונות) והגאון רש"ר הירש ז"ל והגריד"ס ז"ל. (המודרנה) (ועל בכורות ו' ע"ב. טמא היוצא מטהור...טהור)

ולסיום, נלענ"ד שכל הנ"ל הם טיעונים משניים שנאמרו כהוספה לטיעונו העיקרי של כבודו, טיעון אחד שהוא שנים: 1) שיש לרוח של ההלכה-מה-שכבודו קורא spirit of the law--מעמד הלכתי שוה לזה של הדיבור של ההלכה--מה שכבודו קורא letter of the law. 2) שדיון ברוח ההלכה יכול להיות רק ב"הסכמת גדולי התורה שיש להם ידיעות בכה"ת כולה, ואשר ממילא הם יכולים להבין מה היא רוח ההלכה" וכת"ר מבסס טיעונו על הפסוק בישיעהו (נט:כ"א)

ברי לי שהפסוק הנ"ל הובא רק כאסמכתא בעלמא. בטח יש לכת"ר ראיות מוצקות להנחות מרחיקות לכת כאלו. כמי שעדיין מתמודד עם הנושא של מנינים המשותפים ומנסה לגבש עמדה שמתאים עם מה שנראה לי ה"רוח" וה"דיבור" הנכונה של ההלכה בנידן דידן, רציתי לשאול אם כבודו יואיל בטובו להאריך קצת יותר על הנושא ולפרוש כשמלה משנתו ההלכתית בנושא זה. אישית הייתי רוצה גם לשמוע הרבה יותר פירוט על הקריטריון שעל פיה מצליחים לפענח את ה"רוח" האמיתית: מי, איך, ומה קובע מה ה"רוח" הנכונה בכל מקרה? מה הפראמטרים שאנו צריכים להעמיד לעצמנו בחיפושנו אחרי ה"רוח" של ההלכה בכלל ובפרט כשאנו באים לדון בנושא כה קשה וכה מסובך שיש לה השלכות כ"כ מרחיקות לכת על העתיד שלנו? אם הרוח אכן כה עיקרונית להדיון, חשוב ששני הצדדים בהוויכוח יתאמצו לבטא גישתם ל"רוח" הנושא ב"מפורש ושום שכל". (נחמיה ח:ח)

יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידינו ושיתקדש שם שמים על ידינו.

יא אדר א', תשע"ד

בהוקרה,

הצב"י יששכר כ"ץ